

УДК 781.68: 786.2

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-19>

Уляна МОЛЧКО

здобувач вищої освіти III (аспірантура) освітнього рівня спеціальності 034 «Культурологія» навчально-наукового інституту мистецтв, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Т. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76002

доцент, доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки факультету початкової освіти та мистецтва, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. І. Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська область, 82100

ORCID: 0000-0003-1519-6053

Бібліографічний опис статті: Молчко, У. (2024). Особистість Нестора Нижанківського крізь спогадові пресодруки часопису «Краківські Вісті». *Fine Art and Culture Studies*, 2, 143–148, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-19>

ОСОБИСТІТЬ НЕСТОРА НИЖАНКІВСЬКОГО КРІЗЬ СПОГАДОВІ ПРЕСОДРУКИ ЧАСОПISУ «КРАКІВСЬКІ ВІСТІ»

Мета дослідження – проаналізувати публікації, присвячені українському композитору Нестору Нижанківському на сторінках краківсько-львівського часопису «Краківські Вісті», охарактеризувати тематико-змістове наповнення спогадових газетних матеріалів українських культурно-мистецьких діячів Східної Галичини: Василя Барвінського, Володимира Балтаровича, Романа Купчинського та увести в український науковий культурологічно-музикознавчий обіг. У дослідженні застосовані такі **методи**: історизму – для визначення об'єктивності, достовірності та всебічності опублікованого мемуарного друкованого слова; аналітичний – для розгляду джерелознавчої цінності тематико-змістового контенту спогадових пресодруків зазначених авторів; біографічний – для аналізу маловідомих сторінок життєтворчості Нестора Нижанківського; контент-аналізу – для розгляду інформаційного персоніфікованого нарративу; метод систематизації – використано для підсумування проведеного аналітичного аналізу, окреслення висновків. **Наукова новизна** дослідження полягає у тому, що вперше розглядаються мемуарні публікації про Н. Нижанківського авторів В. Барвінського, В. Балтаровича, Р. Купчинського, вперше визначається жанровий різновид пресодруків як взірців спогадової публіцистики, а також характеризуються маловідомі біографічні сторінки життєтворчості композитора. На основі наукового аналізу зроблено такі **висновки**: газетні дописи сучасників Н. Нижанківського на сторінках щоденника «Краківські Вісті» містять багатий персоніфікований історіографічний та джерелознавчий матеріал, який поглиблює мистецький портрет видатного українського композитора; соціокультурологічне інформаційне наповнення пресодруків засвідчує їх наукову вартість як документів, котрі відтворюють та констатують багату духовну сферу життя суспільно-громадського середовища Східної Галичини ХХ століття; мемуарні газетні публікації особового походження, зокрема про фундатора національного мистецтва Н. Нижанківського, є історичною літературною пам'яткою суспільного розвитку України.

Ключові слова: публіцистика, музично-критичні пресодруки, спогадові газетні матеріали, творці культурно-мистецького життя Східної Галичини, життєпис Нестора Нижанківського, композиторська музично-критична спадщина.

Uliana MOLCHKO

Postgraduate Student (Specialty 034 "Cultural Studies") of the Educational-Scientific Institute of Arts, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 57 T. Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76002;

Associated Professor, Associate Professor at the Department of Musical and Theoretical Disciplines and of Instrumental Training, Faculty of Primary Education and Arts, Ivan Franko Drohobytzky State Pedagogical University, 24 I. Franka str., Drohobych, Lviv Region, Ukraine, 82100

ORCID: 0000-0003-1519-6053

To cite this article: Molchko, U. (2024). Osobystist Nestora Nyzhankivskoho kriz spohadovi presodruky chasopysu «Kraivski Visti» [The personality of Nestor Nyzhankivskii through the memoir preprints of the «Kraivski Visti» newspaper (Cracow News)]. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 143–148, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-2-19>

THE PERSONALITY OF NESTOR NYZHANKIVSKYI THROUGH THE MEMOIR PREPRINTS OF THE «KRAKIVSKI VISTI» NEWSPAPER (CRACOW NEWS)

Purpose of the study – to analyze the publications dedicated to the Ukrainian composer Nestor Nyzhankivskyi on the pages of the Krakow-Lviv newspaper *Krakivski Visti* to characterize the thematic and content of the memorial newspaper materials of Ukrainian cultural and artistic figures of Eastern Galicia: Vasyl Barvinskyi, Volodymyr Baltarovych and Roman Kupchynskyi and to introduce them into Ukrainian scientific cultural and musicological circulation. **The following methods** are used in the study: historicism – to determine the objectivity, reliability and comprehensiveness of the published memoir printed word; analytical – to consider the source study value of the thematic and descriptive content of the memoir preprints of the mentioned authors; biographical – to analyze the little-known pages of Nestor Nyzhankivskyi's life work; content analysis – to consider the informational personalized narrative; systematization method – used to summarize the analytical analysis and outline conclusions. **The scientific novelty** of the study lies in the fact that for the first time memoir publications about N. Nyzhankivskyi by V. Barvinskyi, V. Baltarovych and R. Kupchynskyi are reviewed, for the first time the genre of preprints is defined as examples of memoir journalism, and little-known biographical pages of the composer's life are characterized. **Based on the scientific analysis**, the following conclusions are made: newspaper reports of N. Nyzhankivskyi's contemporaries on the pages of the diary «*Krakivski Visti*» contain rich personalized historiographical and source material that deepens the artistic portrait of the outstanding Ukrainian composer; the sociocultural informational content of the preprints demonstrates their scientific value as documents that reproduce and state the rich spiritual sphere of life in the social and public environment of twentieth-century Eastern Galicia; memorial newspaper publications of personal origin, in particular about the founder of national art N. Nyzhankivskyi, are a historical literary monument of Ukraine's social development.

Key words: opinion-based journalism, music and critical preprints, memorial newspaper materials, creators of the cultural and artistic life of Eastern Galicia, biography of Nestor Nyzhankivskyi, composer's music and critical heritage.

Актуальність проблеми. Антропологічна амплітуда сучасних наукових культурологічних досліджень все більше зумовлюються поглибленням екзистенційно-персоніфікованих вимірів у вивченні мистецько-обдарованої людини. До таких художніх особистостей належить композитор, культурно-освітній та суспільно-громадський діяч, піаніст-концертмейстер, музичний критик Нестор Нижанківський. В останні роки творчий портрет цієї знакової арт-постаті постійно доповнюється завдяки введенню у науковий обіг раритетної публіцистики з львівських часописів першої половини ХХ століття. Це спогадові пресодруки, авторами яких є фундатори української музики в Східній Галичині, його мистецькі побратими. Тому актуальним сьогодні є виявлення мистецького образу крізь мемуарні матеріали, зокрема на шпальтах газети «Краківські Вісті».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгорнутий аналіз життєтворчості зазначеного львівського композитора здійснив Юрій Булка у виданнях «Нестора Нижанківський» (Булка, 1972) та «Нестор Нижанківський: Життя і творчість» (Булка, 1997). Уведення в культурологічно-музикознавчий простір Лесею Романюк та Уляною Молчко означення наукової сфери «нижанківствознавство» (Романюк, Молчко, 2023, с. 317) спонукало до розширення історіографічно-персоніфікованої наукової галузі.

Зокрема, вийшли у світ дослідження Мирона Черепанина та Жанни Зваричук (Черепанин, Зваричук, 2023, с. 25–40), Лесі Романюк та Уляни Молчко (Романюк, Молчко, 2023, с. 312–318), у яких аналізуються спогадові пресодруки про Н. Нижанківського митців української діаспори («Шлях Перемоги» та «Свобода»). Власне ці наукові публікації поглибили особистісну джерелознавчу зону у вивченні біографії фундатора національної культури.

Мета дослідження – здійснити панорамний огляд персоніфікованих публікацій присвячених Нестору Нижанківському на сторінках часопису «Краківські Вісті», проаналізувати тематико-змістовий спектр спогадових газетних матеріалів українських культурно-мистецьких діячів Східної Галичини: Василя Барвінського, Володимира Балтаровича, Романа Купчинського задля введення їх у науковий та культурологічний обіг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історіографічно-культурологічний масив з життєтворчості Нестора Нижанківського представляють публіцистичні матеріали з щоденної східногалицької преси 40-х років ХХ століття. На сторінках загальноінформаційних часописів висвітлювалося суспільно-громадське та поточне життя поліетнічного регіону, його столиці Львова, а також й мистецькі події. У цей період однією з популярних газет були «Кра-

ківські Вісті» – «...народний часопис Генерального Губернаторства (адміністративно-територіальна одиниця гітлерівської окупації у центральній-східній частині Польської держави – У. М.)» (Курилишин, 2007, с. 431). Цей щоденник висвітлював суспільно-політичні події, а також на його шпальтах друкувалися статті про культурно-мистецьке життя краю.

Серед публікацій біографічного змісту часопису «Краківські Вісті» виділяються пресодруки, присвячені роковинам смерті Нестора Нижанківського. До них належить газетний матеріал «В перші роковини смерті Нестора Нижанківського» українського співака Володимира Балтаровича. Спогадова публікація галицького діяча містить оригінальні характеристики як професіоналізму митця, так і його особистісних людських рис.

Автор наголошує на спадковості музичного таланту Н. Нижанківського, здобуття ґрунтовної європейської освіти, що дало змогу зачислити його до «...“празької групи” українських композиторів» (Балтарович^а, 1941, с. 3). На думку В. Балтаровича, його музичним творам властива фахова педантичність, багата мелодика, оригінальна гармонічна мова. Зокрема фортепіанні п'єси є з «...плястично введеною тематикою та фінезійним віртуозно-технічним випосаженням», а також для композицій характерний «...сильний драматичний первень, що ціхує всі інструментальні, а перш за все оркестральні твори» (Балтарович^а, 1941, с. 3). Дописувач відзначає надзвичайну скромність митця і вимогливість до самого себе.

В. Балтарович ділиться цікавими спогадами про Н. Нижанківського як педагога. Він відзначає, що культурно-освітній діяч зі студентами був простий, доброзичливий, дискретно-проникливий. «Втягаючи поступово учня до дискусії над даними темами, оживляючи лекції оповіданнями (не раз і жартівливим) з життя славних музиків, затрачував почування перебування на викладі “обов'язкового предмету”, створюючи теплу приятну атмосферу позитивної товариської гутірки» (Балтарович^б, 1941, с. 3), – засвідчував дописувач.

Автор відзначає також його активну громадську діяльність, зокрема, публіцистичну творчість та створення СУПРоМу, який «... вказав дорогу, якою треба організовано і послідовно йти вперед. Як саме формувати музичне життя

нашої суспільности» (Балтарович^б, 1941, с. 3). Закладений ним загально-громадський підмуринок праці для розвитку української культури став дороговказом для наступних поколінь митців.

Допис «Вшанування пам'яті Нестора Нижанківського» (Бен. [Василь Барвінський], 1942, с. 4) є відгуком на концерт, присвячений композиторові, який відбувся 4 жовтня 1942 року в львівському Літературно-Мистецькому Клубі. Подаючи цей газетний матеріал під власним псевдонімом, В. Барвінський представляє свій реферат про Н. Нижанківського виголошений на артподії. Доповідач репрезентує життєпис митця та характеризує його художній доробок. Публіцист дає загальну оцінку творчості галицького діяча. Він зазначає, що композиції Н. Нижанківського «...ставлять його в ряди наших передових композиторів» (Бен., 1942, с. 4).

В. Барвінський окреслює формування життєвої перспективи музиканта, яка сформувалася в родинній атмосфері, а саме в домі свого батька о. О. Нижанківського. Представляючи в лінійній послідовності сторінки біографії віденсько-празького періоду життєтворчості, публіцист наголошує на його професійних студіях у композиторів Йозефа Маркса (Відень) та Вітезслава Новака (Прага). Увагу читачів зосереджено на мистецьких взаємовідносинах з піаністкою Любкою Колессою, яка мала «...великий вплив на його творчість. В тому періоді Нижанківський пише низку творів, які кваліфікують його на зрілого митця» (Бен., 1942, с. 4).

За сприянням С. Людкевича та В. Барвінського композитор переїжджає з Праги у Львів, де отримує посаду у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка. Характеризуючи цей період творчої біографії митця, дописувач відзначає серед різноаспектної культурологічної діяльності його публіцистичну працю, зокрема він зазначає, що композитор «...поринає у громадську роботу, пише низку музичних рецензій та статей» (Бен., 1942, с. 4).

В. Барвінський фокусує увагу читачів на значенні спадщини галицького діяча, яка «...невелика, зате висока своєю якістю» (Бен., 1942, с. 4). Публіцист наголошує також на значності його постаті у становленні професійного національного мистецтва. Він зазначає, що «...в особі Н. Нижанківського українська

культура втратила одного з передових своїх працівників» (Бен., 1942, с. 4).

Пресодрук містить інформаційний матеріал щодо артистичного складу та програми пропам'ятного концерту. Камерний ансамбль у складі Романа Савицького (фортепіано), Романа Криштальського (скрипка), Петра Пшенічки (віолончель) виконав «Тріо e-moll». Низку солоспівів, а саме «Снишся мені» (слова Б. Лепкого), «Ти, любчику, за горою» (слова У. Кравченка), «Жита» (слова О. Олесья), «Засумуй, трембіто» (слова Р. Купчинського) заспівала Марія Сабат-Свірська під фортепіанний супровід Євгенії Чапельської. Піаніст Р. Савицький представив слухачській аудиторії твори: «Малу сюїту», «Інтермецо», «Прелюдію і фугу на українську тему».

Про душевну настроєвість висловленої промови дописувачем зазначено, що «...мало в собі (вступне слово В. Барвінського – У. М.) тепло спогаду й начебто невидимими нитками вязало слухачів з Покійним (Н. Нижанківським – У. М.)» (Бен., 1942, с. 4).

Автором наступної публікації спогадового характеру «Незабутня могила. В треті роковини смерті Нестора Нижанківського» (Купчинський, 1943, с. 4) є сучасник композитора, поет, на слова якого митець створив низку солоспівів Роман Купчинський. Головним чинником, котрий спонукав галицького діяча до написання мемуарної публікації стала особистісна самосвідомість щодо передачі сторінок з мистецького життя Східної Галичини.

Представляючи спогади про пережите, Р. Купчинський насичує свій допис розлогіми роздумами про воєнні лихоліття, які супроводжувалися численними смертями, зокрема визначних громадян. Їх поховання, «...що навіть серед воєнних днів не зникають із ока, не пропадають з пам'яті. Вони на те заболочі, завеликі, занадто маркантні» (Купчинський, 1943, с. 4), – пише публіцист. Власне до таких незабутніх місць належить могила в Лодзі Нестора Нижанківського, котрий залишив «...сильну печать на сторінці української культури» (Купчинський, 1943, с. 4).

Автор в художній манері викладу мемуарного матеріалу ділиться одиничними фактами з похорону фундатора національного мистецтва, змальовуючи сумні реалії людей вимушено покинутих Україну. В останню путь

його «...провела дружина і син, провела його жмінка українських переселенців і передвоєнних заточенців» (Купчинський, 1943, с. 4). Крізь спогадовий характер публікації простежується образ душі людини – Н. Нижанківського. Р. Купчинський пише: «Його ніжний організм не видержав суворих переходів переселення, його чутлива душа мистця занадто сильно відчула трагедію розлуки з рідним краєм, щоб міг він устоятися перед хворобою» (Купчинський, 1943, с. 4).

Змальовуючи часову перспективу, дописувач у властивому літературному тоні викладу газетного матеріалу, висловлює сподівання про перепоховання композитора на рідну землю, «...якої посвист вітру і клекіт вод, якої шепіт дощу і пошум лісів заклав у свої композиції – створивши народові вічні цінності, а собі нерукотворний, сильніший від кричі пам'ятник» (Купчинський, 1943, с. 4). Перенесення праху Н. Нижанківського з Польщі в Україну, до м. Стрий Львівської області, відбулося в листопаді 1993 року.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Пресодруки Василя Барвінського, Володимира Балтаровича, Романа Купчинського на шпальтах щоденника «Краківські Вісті», що висвітлюють мистецьку постать українського композитора Нестора Нижанківського представляються історіографічну та наукову вартість. особливо в царині «нажанківствознавства». Аналізовані публікації насичені маловідомим фактологічним матеріалом з життєтворчості львівського культурно-освітнього діяча, який розглядається крізь призму особистісних спогадів його сучасників – творців східногалицького соціокультурного простору. Публіцисти вияскравлюють значення творчості фундатора української музики в розвитку національного мистецтва, поглиблюють сторінки біографії львівського діяча та розкривають його педагогічні якості, відзначають вплив родинного оточення, зокрема батька о. О. Нижанківського, на вибір подальшого професійного шляху, констатують цінність загально-громадської праці в процесах становлення професійної композиторської школи. Представляючи тогочасній читацькій аудиторії персоніфіковану інформацію про Нестора Нижанківського, дописувачі передавали національний дух мистецького середовища Львова і це стало дієвим

комунікаційним засобом для формування духовної культури в громадян передвоєнної Східної Галичини. Перспектива наступного вивчення тематико-змістового наповнення спогадової публіцистики на сторінках «Краківських

Вістей» полягає в тому, що аналіз такого різновиду мемуарної літератури стане незамінними вартісними історіографічними джерелами для подальших біографічних і просопографічних наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балтарович^a В. В перші роковини смерти Нестора Нижанківського. *Краківські Вісти*. 1941. Ч. 113(269). 27 травня. С. 3.
2. Балтарович^b В. В перші роковини смерти Нестора Нижанківського. *Краківські Вісти*. 1941. Ч. 114(270). 28 травня. С. 3.
3. Бен. [Василь Барвінський]. Вшанування пам'яті Нестора Нижанківського. *Краківські Вісти*. 1942. Ч. 107(263). 10 жовтня. С. 4.
4. Булка Ю. Нестор Нижанківський. Київ: Музична Україна, 1972. 39 с.
5. Булка Ю. Нестор Нижанківський: Життя і творчість. Львів ; Нью-Йорк: В-во М. П. Коць, 1997. 63 с.
6. Купчинський Р. Незабутня могила. В треті роковини смерти Нестора Нижанківського. *Краківські Вісти*. 1943. Ч. 76 (814). 11 квітня. С. 4.
7. Курилишин К. Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.): історико-бібліографічне дослідження. У 2 т. – Т. 1: А–М / Наук. ред.-консульт. М. М. Романюк; Відп. ред. Л. В. Сніцарчук, НАН України ЛНБ ім. В. Стефаника, Відділ україніки, Відділення «НАН періодики». Львів, 2007. 640 с.
8. Молчко У. Культурологічні аспекти музично-критичних пресодруків Нестора Нижанківського. *Культура України: зб. наук. пр. / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури; за заг. ред. В. Шейка. Харків: ХДАК, 2023. Вип. 79. С. 19–26. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.079.02>**
9. Романюк Л., Молчко У. Культурологічно-біографічний наратив життєтворчості Нестора Нижанківського в часописі «Свобода». *Культурологічний альманах*. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск 3. С. 312–318. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.44>
10. Черепанин М., Зваричук Ж. Тематичний спектр музично-культурологічних пресодруків часопису «Шлях Перемоги» (1954–1974 роки). *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2023. № 3(60). С. 25–40. [https://doi.org/10.31318/2414-052x.3\(60\).2023.296792](https://doi.org/10.31318/2414-052x.3(60).2023.296792)

REFERENCES:

1. Baltarovych^a V. (1941). V pershi rokovyny smerty Nestora Nyzhankivskoho [On the first anniversary of the death of Nestor Nyzhankivskiy]. *Krakovski Visty*. Ch. 113(269). 27 travnia. S. 3. [in Ukrainian].
2. Baltarovych^b V. (1941). V pershi rokovyny smerty Nestora Nyzhankivskoho [On the first anniversary of the death of Nestor Nyzhankivskiy]. *Krakovski Visty*. Ch. 114(270). 28 travnia. S. 3. [in Ukrainian].
3. Ben. [Vasyl Barvynskiy]. (1942). Vshanutvannia pamiaty Nestora Nyzhankivskoho [Commemoration of Nestor Nyzhankivskiy]. *Krakovski Visty*. Ch. 107(263). 10 zhovtnia. S. 4. [in Ukrainian].
4. Bulka Yu. (1972). Nestor Nyzhankivskiy [Nestor Nyzhankivsky]. Kyiv: Muzychna Ukraina. 39 s. [in Ukrainian].
5. Bulka Yu. (1997). Nestor Nyzhankivskiy: Zhyttia i tvorchist [Nestor Nyzhankivskiy: Life and creativity]. Lviv ; Niu-York: V-vo M. P. Kots. 63 s. [in Ukrainian].
6. Kupchynskiy R. (1943). Nezabutnia mohyla. V treti rokovyny smerty Nestora Nyzhankivskoho [An unforgettable grave. On the third anniversary of the death of Nestor Nyzhankivskiy]. *Krakovski Visty*. Ch. 76 (814). 11 kvitnia. S. 4. [in Ukrainian].
7. Kurylyshyn K. (2007). Ukrainska lehalna presa periodu nimetskoj okupatsii (1939–1944 rr.): istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia. U 2 t. – T. 1: A–M [Ukrainian legal press during the period of German occupation (1939–1944): historical and bibliographic research. In 2 volumes – Volume 1: A–M] / Nauk. red.-konsult. M. M. Romaniuk; Vidp. red. L. V. Snitsarchuk, NAN Ukrainy LNB im. V. Stefanyka, Viddil ukrainiky, Viddilennia «NAN periodyky». Lviv. 640 s. [in Ukrainian].
8. Molchko U. (2023). Kulturolohichni aspekty muzychno-krytychnykh presodrukiv Nestora Nyzhankivskoho [Cultural aspects of music-critical press prints of Nestor Nyzhankivskiy]. *Kultura Ukrainy: zb. nauk. pr. / M-vo kultury ta inform. polityky Ukrainy, Kharkiv. derzh. akad. kultury; za zah. red. V. Sheika. Kharkiv: KhDAK. Vyp. 79. S. 19–26. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.079.02>*[in Ukrainian].
9. Romaniuk L., Molchko U. (2023). Kulturolohichno-biografichni naratyv zhyttietvorchosti Nestora Nyzhankivskoho v chasopysi «Svoboda». [Cultural-biographical narrative of Nestor Nyzhankivskiy's creative life in the magazine «Freedom»]. *Kulturolohichniy almanakh*. Kyiv: Ukrainskiy derzhavnyi universytet imeni Mykhaila

Drahomanova, Vydavnychi dim «Helvetyka». Vypusk 3. S. 312–318. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.44> [in Ukrainian].

10. Cherepanyn M., Zvarychuk Zh. (2023). Tematychnyi spektr muzychno-kulturolohichnykh presodrukiv chasopysu «Shliakh Peremohy» (1954–1974 rokiv) [Thematic range of music and cultural press releases of the magazine «The Way of Victory» (1954–1974)]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*. № 3(60). S. 25–40. [https://doi.org/10.31318/2414-052x.3\(60\).2023.296792](https://doi.org/10.31318/2414-052x.3(60).2023.296792) [in Ukrainian].